

СЕМІНАР ПО ФОРМУВАННЮ ПРОСТОРУ: ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ PPS (PROJECT FOR PUBLIC SPACES – ПРОЕКТ ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ)

TOMASZ JELEŃSKI
**Director of the International Centre of
Education in Politechnika Krakowska /
Cracow University of Technology**

Цей документ описує три історії створення публічного простору, якими займався автор в трьох різних місцях: Україні, Тунісі та Польщі, всупереч їх різного культурного та політичного минулого. В кожному випадку використання методів створення публічного простору заохотило участь громадськості, показало можливість полегшення процесу прийняття рішення, та допомогло вирішити потенційні або вже існуючі конфлікти, в той же час побудувавши довіру до демократичних процедур та інституцій.

***Ключові слова:** публічний простір, участь, семінар, створення публічного простору.*

Вступ. Публічний простір є безцінним навколишнім середовищем для людського спілкування, взаємодії та місцевої економіки. Це місце для культури та середовища символічного змісту. Хороше публічне місце має фундаментальне значення для відчуття згуртованості, таким чином є необхідним компонентом сталої міської структури.

Демократизація простору становить проблему для багатьох муніципалітетів. Просторовий устрій та громадські функції не можуть бути нав'язані громадському простору зверху але це не означає, що вони недосяжні. В прагненні досягти порядку та покращити якість громадського простору можливо використовувати відповідні методи спільного планування та проектних семінарів. Навіть якщо перші спроби в цій роботі не приносять одразу вражаючих результатів, необхідно продовжувати вдосконалення методів із залученням участі громадськості, для яких немає ефективних альтернатив в демократії. В пошуках консенсусу потрібно піднімати стандарти дебатів, поважати зацікавлені сторони і залишатись неупередженим. Міська адміністрація може знайти цінних партнерів для спільної роботи над вищезгаданими питаннями в неурядових організаціях, які проводять виховні роботи в сфері просторової культури та підготовки громадськості для її активного залучення.

Участь: методи семінару.

Ролі спеціаліста від планування та архітектора переходять від ролі лідерів та митців, які нав'язують свої поняття, до ролі радників та експертів, які пропонують свої послуги користувачам публічного простору. Методи семінару – це засоби цього переходу. Потік знань про природу, особистість і проблеми конкретних місць та зіткнення різних думок, поведінок, мотивацій, який проходить під час семінару, змінює сприйняття жителя від суб'єктивного, зовнішнього, естетичного до більш об'єктивного та більш чутливого до місцевих традицій і складних історичних, соціальних, культурних та психологічних особливостей місця (JELEŃSKI, 2010; 1).

Робота архітектора та міського спеціаліста від планування завжди потребували рішення психологічного та соціального характеру (Lenartowicz, 2004). Розробка

методик проектного семінару полягає у виявленні великої зацікавленості у різноманітних тенденціях психології навколишнього середовища та оцінці досліджень (особливо якісних). Призначення цих методів – допомогти дійти консенсусу або, принаймні, компромісу у конфліктних ситуаціях. Основна проблема полягає в ефективній організації середовища діалогу у виборі репрезентативних партнерів, а також встановленні ефективних каналів комунікації між фахівцями та громадськістю (Pawłowska, 2008). Що допомагає в цьому підході – це місцеві ініціативи знизу, на чолі з роботою неурядових організацій, засновані в значній мірі на волонтерській роботі. На додаток, до якості простору та покращення економічної життєдіяльності, мета семінару полягає також в інтеграції місцевих громад.

Формування простору. Слово «плеймейкінг» (*Placemaking* з англ.) – *Формування простору* означає певний тип створення характерних місць (просторів), з особливо цінними і сфокусованими на публічному просторі ключовими функціями, в першу чергу, орієнтованих на місцеві громади. Такий процес створення може відбуватися лише за участі різних зацікавлених сторін (*stakeholders*), що посилює почуття громади.

Формування публічного простору має бути безперервним процесом із забезпеченим зворотнім зв'язком: спільне бачення приваблює партнерів, фінансові ресурси та нові ініціативи. Рішення динамічні та реалізуються в кілька етапів; базуються на попередніх відносно невеликих успіхах. Більш сміливі експерименти представлені розважливо і з обережністю. Внесення потенційних формальних новинок має супроводжуватись ретельним моніторингом відповідальності просторового користувача. Зміни базуються на проведених постійних оцінках та покращеннях. Участь збільшується разом із відчуттям публічного контролю та власності.

Одна із найважливіших організацій Польщі, яка поширює методи формування простору та проектних семінарів публічного простору і його управління – це Фонд Місць та Активних Людей MILA¹. Три обрані проекти здійсненні цією організацією в 2013 році будуть розглянуті далі у цій статті. Методологія, що використовується в проекті MILA базується здебільшого на багатому досвіді Проекту Публічних Просторів (PPS), неприбуткова організація заснована у 1975 році, яка поставила собі за мету допомагати місцевим громадам у освоєнні місць, які мали погіршену соціальну сферу або були переповнені автотранспортом, з метою створення або посилення більш традиційних характеристик публічних місць.

Діяльність PPS базується на методах спостереження та оцінювання динаміки простору, які описують J. Jacobs (1961), W.H. Whyte (1980, 1988) та J. Geni (1987). PPS поєднав теорію з дюжиною років практичного досвіду і розвинув альтернативний підхід до комплексних проблем публічних просторів: набір шаблонів та ефективних оцінювальних методів, які були створені задля кращого розуміння функціонування міських місць та потенційної ціни простору. Участь з'являється на тому етапі, де розвиваються початкові бачення. Метод PPS допомагає багатьом зацікавленим сторонам визначати та встановлювати свої прагнення, потреби та пріоритети. Рішення виходять з глибоких знань місцевих реалій та багатоаспектної оцінки місця. Спільне бачення приваблює партнерів, ресурси та нові ініціативи. Дії стають динамічними і засновуються на попередніх малих успіхах. (JELEŃSKI, 2010, 2)

Швидке і доступне покращення публічних просторів, які погано функціонували, дає змогу реалізувати соціальну енергію – необхідну для безперервної і продуктивної

¹ Фонд, офіс якого знаходиться у Кракові, працює з розвитком, який базується на провідних природних та культурних цінностях просторів, а також на громадській активності та спільній громадській відповідальності (<http://www.mila.org.pl/>). В проектах по формуванню простору співпрацює на постійній основі з Міжнародним Центром Освіти при Краківському Технологічному університеті та INTBAU, Польща.

роботи простору. Методологія формування простору полягає у створенні місцевих товариств відповідальних за щоденне управління, покращення об'єктів та підтримку публічного простору. Місцева влада та адміністрація отримують підтримку від приватних структур, які зацікавлені у високих стандартах простору та їх околиць.

У Польщі, методи формування простору від PPS були спочатку поширені через Польське Товариство Захисту Навколишнього Середовища у співпраці з Міжнародним Центром Освіти при Краківському Технологічному університеті. Після першої конференції PPS у Кракові (2005), було підготовлено та опубліковано Польську версію основного посібника PPS «Як змінити простір навколо» (PPS 2000). Вона була доповнена описом кількох тематичних досліджень з країн Центральної та Східної Європи. Книга (Jelenski, Kosinski, 2009) описує основні правила та інструменти для спостереження, аналізу, діалогу, оцінки місць та організації процесів формування просторів.² Крім того, було проведено серію лекцій та семінарів для кількох громад по всій Польщі в 2009 році. Метод став більш відомим в країні та затребуваний в численних місцях як елемент міського управління.

Підхід до просторового менеджменту орієнтований на місце відкрив значний потенціал для залучення громадськості, колективного прийняття рішень та побудови громадськості. Він виявився ефективним інструментом посилення демократії прямої участі.

Приклад 1

Індустріальна спадщина Кривого Рогу та ріки Саксагань: співпраця – діалог – демократія

Місце: Кривий Ріг, Україна

Керівник проекту: Фонд Місць та Активних Людей МІЛА

Партнери проекту:

- Спільнота Кривого Рогу по захисту верховенства права (Україна)
- Головний інститут гірничої справи (GIG) Катовіце, Польща

Вартість проекту: 206,900 PLN

Джерело фінансування:

- Програма Розвитку Співпраці при Польському Міністерстві Закордонних Справ,
- Програма Підтримки Демократії, Фонд Солідарності, Польща

Опис проекту:

Проект, направлений місцевим неурядовим організаціям та усім активним мешканцям міста, проект – був би продовженням Польсько-Української програми, яка розпочалась у 2012 році та сприяла створенню міжсекторального партнерства в Кривому Розі з метою регенерації річки Саксагань. Основне завдання проекту – розвиток місцевої демократії, і, зокрема, зміцнення позицій неурядових організацій як партнерів в соціальному діалозі з місцевою владою, завдяки інтеграції та розвитку співпраці, а також, завдяки активному залученню міських жителів до процесу прийняття рішень місцевого значення.

Соціальний діалог був ініційований в рамках проекту та стосувався трьох наступних тем:

- Відновлення вибраного відрізка річки Саксагань (із застосуванням методу просторового планування, який передбачає активну участь мешканців міста),
- Розвиток міського парку згідно дизайну обраного жителями Кривого Рогу,

² Її публікація була доповнена конференцією «Перетворення величких ідей у величкі публічні простори» (Краків, 12.10.2009), організована спільно з PPS та Міжнародним Центром Освіти при Краківському Технологічному університеті.

- Запуск програми збереження і просування місцевої індустриальної спадщини (із використанням методології інтерпретації спадщини, яка називається «еко-музей»)

Проект включав зустрічі з партнерами, семінари, виїзди, навчальні візити у Польщу. Більше того, було організовано масштабні консультації з місцевими жителями Кривого Рогу стосовно проектних планів розвитку берегів річки Саксагань та міського парку. Перші елементи покращення вже були встановлені (наприклад, дрібні предмети вулиць та паркове оснащення, інформаційні вказівники та інше).

Роботи по покращенню набережного відпочинкового парку розпочалися наприкінці 2013 року. Концепція парку, а також його найосновніші пункти були визначені на семінарі по формуванню простору, який відбувався в липні 2013 року. Впродовж дводенного семінару його учасники мали шанс дізнатись про теоретичні основи сталого міського планування та переваги, які можна отримати, якщо поважати традиції простору та заохочувати участь місцевих зацікавлених сторін. Було представлено відповідний досвід, зокрема, Проекту Публічного Простору (PPS) та Міжнародної Мережі Традиційного Будівництва, Архітектури та Урбаністики (INTBAU). По друге, практична частина семінару формула Просторової Гри була реалізована з використанням форми оцінок, які розроблялися і використовувалися PPS. Просторова Гра – це організований вид мозкового штурму ідей можливих покращень публічних просторів в діалозі з людьми, які користуються цими просторами. Результатом став пріоритетний список ідей і постулатів, які утворюють послідовну програму розбудови нової набережної парку.

Результати семінару згодом були обговорені з жителями Кривого Рогу (було зібрано більш ніж 300 анкет), які лягли в основу проекту громадського плану розвитку цієї ділянки. Восени 2013 року, районна влада міста видала необхідний дозвіл, що дозволило почати впровадження громадського дизайну. Часові рамки побудови певних елементів парку відображають список пріоритетів, який був розроблений під час проведення семінару та подальших консультацій.

Приклад 2:

Молоді лідери місцевих громад міста Сус та його околиць

Місце: Монастір, Туніс

Керівник проекту: Фонд Місць та Активних Людей MILA

Партнери проекту:

- Молодіжна асоціація середземноморського культурного обміну (L'Association des Jeunes Mediterraneens pour les Echanges Culturels (AJMEC),
- Асоціація «EUREKA»,
- Національна інженерна школа в м. Сус (Ecole Nationale d'Ingenieurs de Sousse)

Вартість проекту: 278,455 PLN

Джерело фінансування:

- Програма Розвитку Співпраці при Польському Міністерстві Закордонних Справ;

- Програма Підтримки Демократії, Фонд Солідарності, Польща

Опис проекту:

Головною метою проекту була громадянська освіта молодих людей міста Сус та сусідніх міст: Калаа Кебіра, Хаммам Сус, Монастір та Мсакен, які мали вивчити та застосовувати на практиці інноваційні методи спільного планування та активного підходу.

Мета була досягнена за допомогою:

- Проведення тренінгів для групи 25 лідерів задля зміцнення механізмів місцевої демократії та підходу спільного планування і впровадженні місцевого розвитку (навчальні та виїзні семінари),
- Створенню та підтримки Молодіжних Рад у п'яти містах,
- Реалізації п'яти молодіжних ініціатив відібраних шляхом конкурсу,
- Запуску та підтримки молодіжного порталу та газети,
- Презентації хороших практик по залученню молодих людей у розвиток місцевих громад в Малопольському районі, в Польщі.

Також, в рамках проекту був підготовлений практичний посібник з розвитку сталих громад адресований місцевій адміністрації та неурядовим.

Як результат, молоді люди мали змогу не лише покращити свої знання і навички, але також, в деяких конкретних кроках стати партнерами в діалозі з місцевою адміністрацією з питань, які вони вважали найбільш важливими.

Ключовим компонентом навчальної програми був п'ятиденний виїзний семінар³ для Ради Молодих лідерів з міста Сус і чотирьох сусідніх міст. Метою було ознайомити їх з різними методами роботи з місцевими громадами, спільне введення змін та проведення діалогу. В кожному місті проводився один семінар:

-
- Мсакен – 24 липня 2013 року – Гра Місто Майбутнього
 - Калаа Кебіра – 25 липня 2013 року – Громадянська Журналістика
 - Сус – 26 липня 2013 року – Проекти з охорони навколишнього середовища
 - Монастір – 27 липня 2013 року – Формування простору
 - Хаммам Сус – 28 липня 2013 року – Оксфордський стиль дискусії та мистецтво діалогу.

Темою обговорення на семінарі по формуванню публічного простору була частина гавані в історичному місті Монастір. На відміну від центру міста (Медини), де зберігся традиційний розвиток, переважна більшість функцій архітектури гаванської частини міста має урбаністичний, сучасний вид з розвинутою транспортною та готельною інфраструктурою. Пляж та дюни були відокремлені від міста дорогою, котра називається Route de la Falaise і забезпечує майже виключно потреби туристів, але більшість часу вони залишаються порожніми. Доступ з центру міста є складним, непривабливим та, навіть, місцями небезпечним.

Молодіжна Рада міста Моністір вибрала гавань як місце для проведення семінару по формуванню простору, щоб його учасники мали змогу напрацювати кілька варіантів як зробити місце більш привабливим, дати йому більш самобутні характеристики і скріпити її з містом. Семінар почався з двох презентацій:

- *Чому простори є важливими для міст та містечок* – підготовлена спеціально в рамках місцевого контексту, тобто, беручи до уваги традиції у створенні публічного простору в Арабському історичному місті (Медина).
- *PPS та Формування простору*: альтернативний підхід до планування та дизайну, який представив, зокрема, правила Гри Простору – інструмент для оцінки ефективності простору, яким користується PPS.

Після перерви була практична частина семінару, в котрій використовувалась формула Гри Простору. Група була поділена на чотири команди, які вирушили у гавань з завданням заповнити форми оцінювання онлайн. Кожна команда мала заповнити одну

³ Семінари були проведені такими експертами: Barbara Kazior, Małgorzata Łuszczek та Anna Jarzębska з Фонду Міст та Активних Людей MILA , dr Tomasz Jeleński з ICE CUT та INTBAU Польща , і Justin Hyatt, координатор проекту з Тунісу.

оцінювальну форму, і, для того, щоб зробити це, вони мали обговорити всі питання в колі команди. Після повернення до ратуші, представники кожної команди мали представити результати їхньої роботи. Висунуті пропозиції записали та провели голосування, щоб визначити пріоритетний список. Під час обговорення, яке було завершенням цілого процесу семінару, його учасники висловили свої приємні здивування щодо того, що інструменти для активізації громад навколо просторів можуть бути дуже доброзичливими і, що така діяльність не обов'язково вимагає спеціальних знань.

В кінці семінару було сформовано робочу команду відповідальну за подальші дії з реалізації спільно створеного бачення.

Приклад 3:

Створення публічного простору на вулиці Маріацка/ ДАВАЙТЕ ПОГОВОРИМО ПРО МАРІАЦКУ

Місце: Катовіце, Польща

Керівник проекту: Фонд Місць та Активних Людей MİLA

Партнер проекту: Міжнародний Центр Освіти, Технологічний університет у Кракові (ICE CUT)

Вартість проекту: 44 000,00 PLN

Джерело фінансування: Міська рада, м. Катовіце

Опис проекту:

У 2012 група міських радників м. Катовіце у відповідь на зростаючий конфлікт щодо вулиці Маріацка звернулися до автора цього документу з проханням можливості організації семінару по урбаністичному плануванню, який фокусується на простір та впровадження методів, що описані у польській версії посібника «Як змінити простір навколо» (Jelenski, 2009).

Підготовка до семінару, якій передувала інформаційна компанія та вивчення сфери, розпочалася на початку 2013 року. Проект було передано під керівництво Фонду Місць та Активних Людей MİLA, що спеціалізується на активізації місцевих громад.

Головною метою проекту було проаналізувати конфлікти та розробити програму необхідних змін у функціонуванні території, що займає вулиця Маріацка у м. Катовіце. Кілька років тому вулиця зазнала серйозних трансформацій: разом з більшою площею центральної частини міста її відремонтували та зробили пішохідною. Вуличне покриття було замінено, встановлено нове вуличне оснащення, та перш за все було створено нову програму стимулювання інвесторів гастрономічного бізнесу, яка заохочує відкриття ресторанів, барів та клубів на цій території.

Вулиця мала стати яскравим місцем для прогулянок вздовж якої розташовані кафе, заклади громадського харчування та музичні клуби. Місцевим жителям, які не приймали новий характер вулиці було запропоновано переїхати у інші райони. В основному це стосувалося мешканців найманих міської владою квартир та інших, хто орендував житло у міста.

План оживлення вулиці був успішно здійснений протягом двох років. Місто організувало низку концертів під відкритим небом, музичних фестивалів, а також літературні та мистецькі заходи. Незабаром це місце приваблювало приватних аніматорів з культурних заходів, нові клуби отримали покровителів та клієнтуру зацікавлену у розвагах та мистецьких заходах.

В той же час конфлікт між новими користувачами та старими орендарями і мешканцями зростав. Не усі з них були зацікавлені у переїзді до іншого місця. Місцеві засоби масової інформації сповіщали про сварки щодо деяких гучних музичних заходів та поведінки людей, що зловживали алкоголем. Все гучнішими ставали скарги щодо шуму, бруду, недосконалої санітарної інфраструктури, перешкоджанням вільного доступу до власних помешкань, та, навіть, щодо питань безпеки. Місцеві органи влади

відповіли різко та представили різноманітні обмеження на проведення заходів, на що, в свою чергу погано відреагували підприємці та постійні відвідувачі, які вже звикли до інтенсивного нічного життя вулиці.

Ініціатива групи радників, яка запропонувала провести діалог, що базується на методі формування простору, була затверджена міським головою. Проект під назвою «Давайте поговоримо про Маріацку» запустила та профінансувала міська рада м. Катовіце, а також надала логістичну допомогу, що суттєво зменшило вартість проведення польового дослідження та семінару. Проект впроваджувався в період з травня по жовтень 2013 року командою, до якої входили представники MILA та ICE CUT.

Впровадження проекту

Предметом вивчення була територія вулиці Маріацка у місті Катовіце разом з кількома суміжними з нею вулиць (зокрема, вулиця Станіслава та Міленцкієго, які мають подібні характеристики). Користувачів цієї території запросили взяти участь в опитуваннях, які проводились в період з 17 липня до 30 серпня 2013 року (попереднє опитування) та між 3 і 24 вересня 2013 року (опитування після проведення семінару).

Анкети із запитаннями поширили кількома каналами:

- Роздали на інформаційній зустрічі 17 липня 2013 року поміж учасників зустрічі та перехожих,
- Доставили у квартири та магазини на вулицях Маріацка, Станіслава та Міленцкієго, за підтримки прес відділу міської ради,
- Роздруковані та викладені для вільного доступу у муніципальних інституціях (Місто Садової Галереї та інші),
- Викладені у мережу Інтернет: обидві он-лайн анкети були доступні на наступним посиланням www.mariacka-ankieta.mila.org.pl

Додатково, інформація щодо проходження опитування відображалася зокрема:

- на сайті міської ради м. Катовіце (www.katowice.pl)
- на сайті Фонду MILA www.mila.org.pl
- на профілі, який присвячується проекту у мережі Фейсбук (www.facebook.com/events/1402162120004692/)
- на порталах www.mariacka.eu та www.gazeta.pl, а також у інших медіа.

Попереднє опитування пройшло 418 респондентів, а після семінару – 307. Переважна більшість з них користувалася он-лайн версією.

Наступним етапом опитування до проведення семінару були інтерв'ю фокус груп з трьома групами зацікавлених сторін: мешканцями, підприємцями та постійними відвідувачами.

Мета проведення опитування до семінару – зібрати інформацію щодо проблем, можливих конфліктів та потреб при функціонуванні вулиці Маріацка та її околиць. Опитування мало допоміжний характер та не базувалося на статистично репрезентативній вибірці. Тим не менше, воно дозволило сформулювати попередню гіпотезу та виділити найбільш важливі тенденції, проблеми та потреби.

Попереднє опитування

Дослідження забезпечило систематизований шлях збору інформації про те як сприймали вулицю Маріацка різні групи її користувачів: 1. мешканці, 2. власники та працівники бізнесів, що розташовані по сусідству, та 3. постійні відвідувачі (клієнти ресторанів, барів, клубів, магазинів, тощо). Деякі питання були відкритими, тобто, давали можливість респондентам вільно формулювати власні відповіді (наприклад, щодо їх асоціацій з вулицею Маріацка, її характерних елементів, джерел проблем, або власні ідеї щодо розвитку простору).

Хоча відповіді на відкриті запитання вимагають певних зусиль, більш, ніж половина респондентів запропонувала власні пропозиції змін. З метою полегшення

аналізу їх поділили на три категорії: диверсифікація програми, зміни у просторі, та зміни, стосовно організації та менеджменту місця.

Друга половина анкети була у формі закритих запитань, проте, кожне з них пропонувало можливість додати коментар або пропозицію, крім вже зазначених у списку. Вкінці анкети респонденти мали відповісти на кілька запитань щодо них самих, ці запитання дозволяли проаналізувати відповіді в контексті віку респондентів, статі та освітнього рівня.

Відповіді респондентів проявляли значну схожість у думках щодо певних аспектів, особливо це стосувалося чистоти, безпеки та того, що може запропонувати вулиця. Особливого значення для опитування мало те, що дві найбільш конфліктуючі між собою групи – мешканці та підприємці – дали дуже подібні пропозиції.

Групові інтерв'ю

Проведення інтерв'ю мало на меті кілька речей. По-перше, отримати думки щодо вулиці Маріяцка (позитивні та негативні якості) з особливим наголосом на недоліки простору; по-друге, визначити територію конфлікту – визначити відносини між різними групами користувачів; по-третє, визначити обмеження та фактори, які перешкоджають покращенню ситуації, та в завершення, розробити прийнятні пропозиції для пом'якшення або усунення конфліктів.

Набір вибірки був міжнародним – ключовий критерій був характер зв'язку респондентів з вулицею Маріяцка. З метою забезпечення відповідної диверсифікації респондентів було поділено на три групи:

1. мешканці вулиці Маріяцка та особи, що проживають у її близьких околицях,
2. підприємці, що ведуть власний бізнес на території вулиці Маріяцка,
3. постійні відвідувачі – особи, що користуються вулицею Маріяцка.

Використовувався метод Інтерв'ю Фокус Групи (FGI). До переваг цієї техніки відносяться: взаємо стимулювання респондентів, створення певної динаміки дискусії та зіставлення думок. Важливо, також, що інтерв'юери дізнаються думки кількох людей одночасно та у відносно короткий час.

Команда проекту вважала найбільш цінним полем науки – крім їхніх змістовних цінностей – створення певної інтерпретаційної концепції або ідеї, які допоможуть відібрати нові ідеї та правильні пропозиції. У проекті «Давайте поговоримо про Маріяцку» використовувалася формула дослідження дії, де саме дослідження було швидше етапом у підготовці семінару, ніж частина суто академічної роботи. Висновком було те, що опитування повинно не тільки надавати об'єктивну перевірку та найкращий якісний можливий аналіз ситуації, що склалася, але і по факту його проведення, повинно вносити певні зміни – наприклад, беручи участь в опитуванні респонденти краще починають розуміти проблему, власні точки зору, а також інших отримувачів вигоди, дізнаються про відповідні рішення, які можуть бути застосовані, і в кінці кінців, пропонують нові пропозиції під час діалогу з іншими учасниками дослідження.

Перший день семінару (31 серпня 2013)

Найважливішим елементом програми першого дня семінару була розширена презентація результатів попереднього опитування. Під час порівняння даних з кількох сотень анкет та трьох фокус груп з'ясувалося, на диво, велика схожість у думках, що зумовило певну активізацію серед учасників. Тон дискусії змінився на більш позитивний та практичний.

Останнім пунктом програми першого дня було знайомство з Просторовою Грою (PPS), яка використовувалась як інструмент для оцінки громадськістю діяльності простору, що було заплановано на другий день.

Другий день семінару (1 вересня 2013)

Після того як повторно було роз'яснено правила Просторової Гри, учасників було поділено на три команди (до кожної входили представники різних груп зацікавлених осіб), які пізніше, окремо одна від одної, пройшлись вздовж вулиці Маріацка та її сусідніх вулиць, щоб заповнити свої анкети.

Суть Просторової Гри полягає у співпраці між учасниками в межах своєї команди під час колективного оцінювання якості та потенціалу даного простору. Важливе правило Просторової Гри – відповіді на усі запитання анкети повинні надаватися колективно кожною командою, що потребує переговорів та досягнення згоди з фундаментальних питань між людьми, які зазвичай представляють групи різних інтересів.

Після повернення до місця проведення семінару, представники трьох команд відзвітувалися щодо результатів їхньої роботи, а також записали на попередньо підготованих дошках основні, найбільш важливі на їхню думку постулати.

Після того як було складено повний список постулатів провели голосування для визначення пріоритетних. Кожен учасник отримав рівну кількість балів для голосування у формі наліпок. Вони могли використовувати їх як завгодно, присуджуючи усі бали одному, найбільш важливому на їхню думку, постулаті або розділяючи бали між кількома постулатами.

Підсумовуючи результати семінару, команда проекту запропонувала допомогу у визначенні ініціативної групи для моніторингу та нагляду або стимулювання наступних дій для покращення якості простору. Учасники семінару виявили бажання назначити тимчасову Раду Вулиці Маріацка.

Опитування після проведення семінару

Опитування, яке проводилось після семінару дозволило перевірити думки з приводу того, що потрібно зробити у першу чергу. Порядок у якому пропозиції були перераховані в анкеті визначився списком пріоритетів вибраних учасниками семінару. Результати опитування практично не змінили порядок пріоритетів.

Метою проведення опитування після семінару було також перевірити певні ідеї та постулати під час індивідуальних Детальних Інтерв'ю (IDI) з експертами, які відомі своїми глибокими знаннями предмету та місця, представниками групи зацікавлених осіб, які ще не були залучені до опитування: посадові особи, неурядові організації та науковці (зі сфери муніципальних досліджень та антропології). Розшифровка інтерв'ю увійшли до фінального звіту.

Підсумки проекту

Проект підтвердив ефективність методу, який підтримував PPS. Команда проекту доповнила його попередніми та додатковими якісними дослідженнями у формі дослідження дією. Попереднє дослідження та інтерв'ю фокус груп не тільки принесли цікавий та цінний дослідницький матеріал але і, що можливо, навіть більш важливе з точки зору завдань проекту – викликало більшу довіру до нього зі сторони найбільш активних зацікавлених сторін, які як результат взяли участь у семінарі.

Попереднє опитування показало досить вражаючі результати. Перше враження – базоване на перших публікаціях у місцевих ЗМІ – що основна проблема вулиці Маріацка – це конфлікт, що виник між мешканцями та підприємцями було спростоване. Опираючись на кілька сотень заповнених анкет та інтерв'ю трьох груп можна висунути припущення, що погляди цих двох груп збігалися по багатьом пунктам.

Мешканці приймають специфічну роль вулиці Маріацка і в загальному розуміють особливості ведення гостробізнесу та супровідних заходів. Проте, вони розраховують на однакове розуміння та повагу зі сторони підприємців та, перш за все, зі сторони міської адміністрації. Вони вимагають, щоб усі можливі відхилення від

дотримання загальноприйнятих правил соціального співіснування, наприклад, порушення тихих годин, попередньо погоджувалися з ними.

Зацікавлені сторони підтвердили, що усі скарги, які освітлювалися у медіа, щодо форм та незручностей нового оснащення вулиці були виправдані. Тим не менш, вони набагато частіше виділяли проблеми стосовно організації та менеджменту, сприймаючи якість вуличного оснащення як другорядною та легко вирішуваною проблемою.

Наступне опитування та семінар виявили, що найбільша незадоволеність стосовно вулиці Маріацка виникала через невідповідність та непослідовність міської політики в районі цієї вулиці. З іншої сторони, зацікавлені особи, представники різних груп, виявили готовність співпрацювати та проявити гнучкість у підході до найбільш суперечливих питань за умови, що інші учасники діалогу оголосять рівноцінну гнучкість та миротворчий підхід.

Коли постає питання чистоти, безпеки та комфорту на вулиці, незважаючи на розбіжності в інтересах, мешканці та підприємці мають подібні потреби. Хоча, з'явилися також пропозиції суперечливого характеру, наприклад, створення стандартизованих зимових кафе, які збільшать прибутки підприємців та, можливо, покращать вуличну естетику, але в той же час продовжують тривалість періоду коли вулиця Маріацка буде неспокійною для мешканців. Оскільки, відкритість жителів та підприємців вулиці Маріацка до спільного діалогу перевершила усі сподівання, було ініційовано призначення Ради, яка представлятиме інтереси усієї громади у відносинах з Міською радою. Згідно попередньої домовленості, яка була досягнута під час семінару, Тимчасова Рада – представник ключових груп зацікавлених сторін, розпочала свою роботу у жовтні 2013. У майбутньому Рада стане повноправним представницьким органом та надійним партнером Міської ради.

Так як адміністративні уповноваження розділені між різними відділами міської адміністрації, організаційна структура у якій працюють міські посадовці може й надалі становити перешкоду для ефективної роботи. Таким чином, учасники проекту виявили бажання, щоб міська рада призначила менеджера або представника вулиці Маріацка, наприклад особу або інституцію, яка буде вирішувати усі проблеми вже будучи інтегрованою у цю ключову частину міста. Така особа буде партнером для Ради Вулиці, і під час процесу формування, залучена у тривалий діалог та сприятиме спілкуванню з окремими спеціалізованими відділами Міської ради та її посадовцями, а також з іншими інституціями, наприклад, відповідальні за безпеку, чистоту або фінансування об'єднаних програм відродження.

Висновки. Місцевим зацікавленим сторонам слід мати справжній вплив на формування їхнього навколишнього середовища. Стійкі, придатні та красиві місця не можуть створюватись тільки архітекторами; це завдання переважно для всіх мешканців. Методи семінару потребують участі зацікавлених сторін у визначенні ідеї, бачення та програмних дій на ранній стадії процесу планування та проектування. Таким чином, стимулюється почуття демократичного контролю, яке в свою чергу допомагає створити консенсус навколо простору і зміцнює дух єдності.

Взаємна довіра є ключовою вимогою для будь-яких успішних спільних дій. Для того, щоб отримати перемогу та закріпити ефект, потрібно бути активним у пошуку спільної мети та можливостей співпраці. Особливі зобов'язання перед місцевою владою та адміністрацією, які повинні сприймати як власний обов'язок – підтримувати ініціативи місцевих жителів та підприємців у покращенні якості життя у місті.

Роль архітекторів та урбаністів повинна сприйматись, як допоміжний чинник у відношенні до місцевих громад. Експерти, так само як адміністрація та неурядові установи, повинні намагатись сприяти діалогу та залученню до процесу реалізації ініціатив з громадськості, змінювати бачення знизу – догори, яке базується на постійному моніторингу, реагуючи на зміни та на домовленості між різними групами

користувачів простору. Це, в більшості випадків означає, що архітектори, спеціаліст від планування та посадові особи повинні прийняти зміну свого статусу стосовно громадськості – від керуючої до підтримуючої ролі.

Участь жителів в процесі планування часто є початковою точкою для розвитку справжньої та зрілої громадськості. Люди, які бачать себе співведучими проекту цінують власне навколишнє середовище та більше дбають про нього. В свою чергу, добре розвинутий та придатний простір пропонує його користувачам можливості для щоденних зустрічей, таким чином зміцнює громадські зв'язки.

Формування простору – можливість створювати цінні та популярні місця – потребує нового, відкритого та більш інтегрованого підходу до розвитку простору. На відміну від традиційного процесу розробки чи планування, підхід, що формується від фокусування уваги на індивідуальних якостях простору та на взаємопов'язаних проблемах його користувачів має бути ширшим та більш глибоким, ніж той, що базується на наданні пріоритету індивідуальній естетиці та типовим функціям. Через складність характеру проблем, які потрібно вирішити, створення простору відбувається на набагато вищому рівні, ніж на розробці дизайну, та залежить від ефективного управління, що потребує на регулярній основі участі багатьох різних зацікавлених сторін.

У всіх трьох випадках описаних вище використовувалась гра з оцінки простору. У кожному випадку зміст, мета та хід семінару відрізнялися але результати були подібними: «гра» допомогла збудувати команду зацікавлених сторін, котрі відчували, що розділяють спільні погляди і були більш переконані, що позитивні зміни можливі, та те, що зміни, здебільшого, залежать від їхнього бажання співпрацювати. Така позиція є особливо цінною там, де місцева демократія та стиль управління при якому залучаються громади є нерозвинені.

Бібліографія:

Cooper-Marcus C., Francis C. (ed.) (1998) *People Places: Design Guidelines for Urban Open Space*, New York : John Wiley & Sons

Gehl J. (1987) *Life between Buildings: Using Public Space*, translated by Koch J., New York: Van Nostrand Reinhold

Jacobs J. (1961) *The Death and Life of Great American Cities*, New York: Random House

Jeleński T. (2010;1) Chapter 10 : Urbanism, in: Bergier T., Kronenberg J. (ed.) *Challenges of Sustainable Development in Poland – textbook*, Kraków : Sendzimir Foundation, pp. 222-251

Jeleński T. (2010;2) Workshop Methods of Public Space Programming and Design in the Housing Environment, in: *Czasopismo Techniczne 2-A/ 2010 z. 5*, r. 107, Kraków: Cracow University of Technology, pp. 181-188

Jeleński T., Jarzebska A., Wozniak-Szpakiewicz E. (2013) *Porozmawiajmy o Mariackiej: raport z badań i warsztatów*, Kraków: MILA & ICE CUT [http://www.mila.org.pl/attachments/article/226/MILA+MCKPK\(2013\)Mariacka-RAPORT.pdf](http://www.mila.org.pl/attachments/article/226/MILA+MCKPK(2013)Mariacka-RAPORT.pdf)

Jeleński T., Kosiński W. (ed.) (2009) *Jak przetworzyć miejsce : Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*, Kraków, New York: FPdS & PPS

Lenartowicz L.K. (2004) *Słownik psychologii architektury*, Kraków: Cracow University of Technology

Pawłowska K. (2008), *Przecildziałanie konfliktam wokół ochrony i kształtowania krajobrazu*, Kraków: Cracow University of Technology

Wheeler S.M. (2005) *Planning for Sustainability: Creating Livable, Equitable, and Ecological Communities*, New York: Routledge

Whyte W.H. (1980) *The Social Life of Small Urban Spaces*, New York: PPS